

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012. Prezenta traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Această traducere nu obligă Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea indicația cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul acestui document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Nota de jurisprudență nr. 149

Ianuarie 2012

Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei [MC] - 27765/09

Hotărâre 23.2.2012 [MC]

Articolul 3

Expulzare

Returnarea în țara de plecare a imigranților interceptați în apele internaționale:
încălcare

Articolul 13

Lipsa căilor de recurs pentru imigranții interceptați în apele internaționale și returnați în țara de plecare: *încălcare*

Articolul 4 din Protocolul nr. 4

Înterzicerea expulzărilor colective ale străinilor

Returnarea în țara de plecare a imigranților interceptați în apele internaționale:
articolul 4 din Protocolul nr. 4 aplicabil; încălcare

În fapt – Reclamanții, unsprezece somalezi și treisprezece eritreeni, făceau parte dintr-un grup de aproximativ două sute de persoane care au plecat din Libia în 2009 la bordul a trei nave cu scopul de a ajunge pe coasta italiană. Pe data de 6 mai 2009, când vasele au ajuns în aria de responsabilitate a Echipelor de Căutare și de Salvare Malteze, au fost interceptate de către nave ale Gărzii de Finanțe italiene (*Guardia di finanza*) și ale Pazei de Coastă. Pasagerii navelor interceptate au fost transferați pe nave militare italiene și înapoiați la Tripoli. Reclamanții au susținut că în timpul călătoriei nu au fost informați de către autoritățile italiene cu privire la destinație și nici nu au fost identificați. La sosirea în portul din Tripoli, după o călătorie de zece ore, migranții au fost luați sub pază de către autoritățile libiene. Potrivit susținerilor

reclamanților, aceștia s-au opus predării lor către autoritățile libiene, dar au fost obligați să părăsească navele italiene. În timpul unei conferințe organizate în ziua următoare, ministrul italian de interne a declarat că operațiunile de interceptare a imigranților în apele internaționale și returnarea lor către Libia erau rezultatul intrării în vigoare, în februarie 2009, a acordurilor bilaterale cu Libia și reprezentau un important punct de cotitură în lupta împotriva imigrației clandestine. Doi dintre reclamanți au decedat în circumstanțe neelucidate după evenimentele în cauză. Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Refugiați din Tripoli a acordat statut de refugiat unui număr de paisprezece dintre reclamanți, între iunie și octombrie 2009. După revoluția care a izbucnit în Libia în februarie 2011, calitatea contactelor între reclamanți și reprezentanții lor a scăzut. În momentul de față avocații păstrează contactul cu șase dintre reclamanți, dintre care patru locuiesc în Benin, Malta sau Elveția, în timp ce alții așteaptă un răspuns la cererile lor de acordare a protecției internaționale. Unul dintre reclamanți se află într-o tabără de refugiați în Tunisia și intenționează să se întoarcă în Italia. În iunie 2011, unuia dintre reclamanți i s-a acordat statut de refugiat în Italia, unde intrase ilegal.

În drept

Articolul 1: Italia a recunoscut că navele pe care au fost îmbarcați reclamanții se aflau sub jurisdicția deplină a Italiei. Curtea a subliniat principiul din dreptul internațional prevăzut și de Codul de Navigație italian, conform căruia un vas care navighează în apele internaționale se află sub jurisdicția deplină a statului al cărui pavilion îl poartă. Curtea nu a acceptat descrierea evenimentelor așa cum a realizat-o Guvernul, și anume “operațiuni de salvare în apele internaționale”, și nici pretinsul nivel minim de control exercitat asupra reclamanților. Evenimentele au avut loc în totalitate la bordul unor nave militare italiene, ale căror echipaje erau compuse exclusiv din personal militar italian. În perioada dintre îmbarcarea migranților pe nave și predarea lor autorităților italiene, reclamanții s-au aflat sub control exclusiv și neîntrerupt al autorităților italiene, atât *de jure*, cât și *de facto*. Prin urmare, evenimentele care au dat naștere plângerilor reclamanților au avut loc sub jurisdicția Italiei, în sensul articolului 1 din convenție.

Concluzie: sub jurisdicție (în unanimitate).

Articolul 3

(a) *Riscul unor rele tratamente în Libia* – Conștientă fiind de presiunea exercitată asupra statelor de către fluxurile de migranți în continuă creștere, o situație de o complexitate deosebită în mediul maritim, Curtea subliniază, totuși, că această situație nu înlătură obligația statelor de a nu îndepărta o persoană care riscă să fie supusă unui tratament contrar articolului 3 în țara de destinație. Luând, totuși, notă de situația din ce în ce mai problematică din Libia după aprilie 2010, Curtea s-a raportat, pentru examinarea cauzei de față, exclusiv la situația existentă în Libia la momentul faptelor. Cu privire la acest aspect, a notat că observațiile negative cu privire la tratamentul aplicat imigranților clandestini ale unor organizații internaționale se coroborau cu raportul CPT* publicat în 2010. Nu se făcea nicio deosebire între migranții ilegali și solicitanții de azil, care erau, în mod sistematic, arestați și deținuți în condiții pe care observatorii le-au descris ca inumane, raportând, în special, cazuri de tortură. Migranții clandestini riscau să fie trimiși în orice moment în țara lor de origine și dacă reușeau cumva să se elibereze, trăiau în condiții mizere și erau discriminați din punct

de vedere rasial. Ca răspuns la susținerile Guvernului potrivit cărora Libia era o destinație sigură pentru migranți și că Libia își respecta angajamentele internaționale în materie de azil și protecție a refugiaților, Curtea a observat că existența unei legislații interne și ratificarea tratatelor internaționale de respectare a drepturilor fundamentale nu sunt elemente suficiente pentru a asigura protecția adecvată împotriva riscului de rele tratamente, deoarece surse de încredere au raportat practici contrare principiilor Convenției. Mai mult, Italia nu poate eluda propria răspundere în temeiul Convenției sprijinindu-se pe obligațiile ulterioare care derivă din tratatele sale bilaterale cu Libia. Oficiul UNHCR din Tripoli nu a fost niciodată recunoscut de către guvernul libian. Deoarece această situație era cunoscută și ușor verificabilă, autoritățile italiene au știut sau ar fi trebuit să știe, la momentul returnării reclamanților, că ar putea fi expuși unui tratament contrar Convenției. Mai mult, faptul că reclamanții nu și-au formulat în mod expres cererea de azil nu exonerează Italia de obligațiile sale. Curtea a notat obligațiile statelor care derivă din dreptul internațional al refugiaților, inclusiv “principiul nereturnării”, garantat și de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Curtea a considerat că faptul că și alți migranți clandestini se aflau în aceeași situație ca și reclamanții nu înlătură caracterul individual al riscului și a constatat că prin transferul reclamanților în Libia, autoritățile italiene i-au expus pe reclamanți, în deplină cunoștință de cauză, la un tratament contrar Convenției.

Concluzie: încălcare (în unanimitate).

(b) *Riscul de rele tratamente în țara de origine* – Îndepărtarea indirectă a unui străin nu diminuează răspunderea Statului Contractant și Statul respectiv este ținut să se asigure că statul intermediar oferă garanții suficiente împotriva repatrierii arbitrare, în special, dacă statul respectiv nu este parte la convenție. Informațiile aflate la dispoziția Curții indică faptul că situația în Somalia și Eritreea era una extrem de nesigură – exista riscul torturii și deținerii în condiții inumane exclusiv pentru motivul de a fi părăsit ilegal țara. În aceste condiții, reclamanții ar fi putut susține că repatrierea lor ar încălca articolul 3. Curtea a examinat aspectul dacă autoritățile italiene ar fi trebuit să se aștepte în mod rezonabil ca Libia să ofere garanții suficiente împotriva repatrierii arbitrare. Observând că statul respectiv nu a ratificat Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților și luând notă de lipsa oricărei forme de azil și de proceduri de protejare a refugiaților în Libia, Curtea nu a achiesat la argumentul potrivit căruia activitățile UNHCR în Tripoli reprezentau o garanție împotriva repatrierii arbitrare. [Human Rights Watch](#) și [UNHCR](#) au denunțat mai multe repatrieri forțate ale unor solicitanți de azil și refugiați către țări de mare risc. Așadar, faptul că o parte dintre reclamanți au primit statut de refugiat în Libia, departe de a fi încurajator, reprezenta o dovadă în plus a vulnerabilității persoanelor vizate. Curtea a conchis că la momentul transferului reclamanților către Libia, autoritățile italiene au știut sau ar fi trebuit să știe că nu existau suficiente garanții pentru a-i apăra de riscul de a fi repatriați în mod arbitrar în țările lor de origine.

Concluzie: încălcare (în unanimitate).

Articolul 4 din Protocolul nr. 4

a) *Admisibilitate* – Curtea a fost chemată să statueze pentru prima dată dacă articolul 4 din Protocolul nr. 4 se aplică în cazuri care privesc îndepărtarea străinilor către un stat terț, îndepărtare efectuată în afara teritoriului național. A trebuit să stabilească

dacă transferul reclamanților în Libia a reprezentat o “expulzare colectivă” în sensul respectivei prevederi. Curtea a observat că nici articolul 4 din Protocolul nr. 4, nici *travaux préparatoires* ale Convenției nu interzic aplicarea extrateritorială a acestui articol. Mai mult, limitarea aplicării sale la expulzările colective de pe teritoriul național al unui Stat Membru ar însemna că o componentă importantă a tendințelor migratorii contemporane ar fi exclusă din sfera de aplicare a acestei prevederi și ar priva migranții care aleg calea maritimă, adesea riscându-și viața și nereușind să ajungă la țărmul unui stat, de o examinare a circumstanțelor lor personale înainte de a fi expulzați. Noțiunea de “expulzare” a fost esențialmente una teritorială, ca de altfel și cea de “jurisdicție”. Atunci când însă, ca și în cazul de față, Curtea a constatat că un Stat Contractant și-a exercitat, în mod excepțional, jurisdicția în afara teritoriului național, poate accepta că exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către un stat a luat forma unei expulzări colective. Mai mult, caracterul particular al mediului maritim nu poate justifica existența unei zone în afara legii unde indivizii nu beneficiază de un sistem legislativ apt să le garanteze exercitarea drepturilor și garanțiilor prevăzute de convenție. Așadar, articolul 4 din Protocolul nr. 4 este aplicabil în cauza de față.

Concluzie: admisibilă (în unanimitate).

(b) *Fond* – Transferul reclamanților în Libia a avut loc fără o examinare a situației lor individuale. Aceștia nu au fost nici măcar identificați de către autoritățile italiene, care s-au limitat la a-i imbarca pe navele lor și a-i debarca în Libia. Îndepărtarea reclamanților a avut un caracter colectiv, cu încălcarea articolului 4 din Protocolul adițional nr. 4.

Concluzie: încălcare (în unanimitate).

Articolul 13, combinat cu articolul 3 din convenție și articolul 4 din Protocolul nr. 4.: Guvernul italian a recunoscut că nu s-au evaluat circumstanțele individuale ale reclamanților la bordul navelor militare pe care au fost imbarcați și nu existau interpreți sau avocați la bordul acestora. Reclamanții susțin că personalul militar italian nu le-a dat nicio informație, ceea ce i-a făcut să creadă că vor fi duși în Italia și nu au fost informați în legătură cu eventuala procedură de urmat pentru a nu fi returnați în Libia. Această versiune asupra faptelor, deși contestată de către Guvern, se coroborează cu declarațiile unor martori date în fața UNHCR, CPT și Human Rights Watch și Curtea acordă o mare importanță acesteia. Curtea reiterează importanța garantării pentru orice persoană care este îndepărtată de pe un teritoriu, acțiune care poate avea efecte potențial ireversibile, a dreptului de a obține informații suficiente pentru a-i permite să aibă un acces efectiv la procedurile relevante pentru a-și susține cererile. Deși Guvernul a invocat existența unei astfel de proceduri, cerințele articolului 13 nu erau îndeplinite de procedura penală împotriva personalului militar, deoarece aceasta nu avea caracterul suspensiv cerut de articolul 13. Reclamanții nu au avut nicio cale de recurs prin care să invoce încălcările articolelor 3 din convenție și 4 din Protocolul nr. 4 în fața unei autorități competente și să obțină o examinare riguroasă a cererilor lor, înainte ca măsura îndepărtării de pe teritoriu să aibă loc.

Concluzie: încălcare (în unanimitate).

Articolul 46: Guvernul italian trebuie să facă toate demersurile posibile pentru a se asigura că autoritățile libiene nu vor supune reclamanții la un tratament contrar articolului 3 și nu-i vor repatria în mod arbitrar.

Articolul 41: 15.000 EUR pentru fiecare reclamant cu titlu de despăgubiri morale.

* Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante.

Apăsați aici pentru [Notele de informare referitoare la jurisprudență](#)

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012.

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Această traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă Curtea, care, de altfel, nu își asumă nicio responsabilitate pentru calitatea acesteia. Ea poate fi descărcată din baza de date a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din orice altă bază de date căreia HUDOC i-a transmis acest document. Traducerea poate fi reprodusă în scopuri necomerciale cu condiția ca titlul cauzei să fie citat în întregime împreună cu indicația de mai sus privind drepturile de autor și referința la Fondul Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei. Orice persoană care intenționează să utilizeze fragmente din prezenta traducere în scopuri comerciale este rugată să contacteze adresa următoare: publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int